

Wioletta Dyjas, Justyna Seiffert

Przykład praktycznego zastosowania oprogramowania Wiki w bibliotece medycznej

Forum Bibliotek Medycznych 1/2, 28-33

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Mgr Wioletta Dyjas

Mgr Justyna Seiffert

Katowice – SUM

PRZYKŁAD PRAKTYCZNEGO ZASTOSOWANIA OPROGRAMOWANIA WIKI W BIBLIOTECE MEDYCZNEJ

W 2007 r. w nowej edycji prestiżowego słownika Oxford English Dictionary (OED) pojawiło się 287 nowych słów, wśród nich znalazło się słowo „wiki”. W OED wiki opisane jest jako typ strony internetowej¹. Wiki to nazwa pewnego rodzaju stron internetowych, które można oglądać, ale także edytować i zmieniać bezpośrednio z poziomu przeglądarki internetowej. Terminem tym określa się też oprogramowanie umożliwiające współpracę wielu użytkowników przy tworzeniu treści internetowych. Hawajski zwrot wiki wiki oznacza bardzo szybko, autorem pojęcia i samej koncepcji był Ward Cunningham². To on stworzył pierwszą bazę danych pozwalającą każdemu użytkownikowi dopisywać i zmieniać treść. Dzisiaj Wikipedia jest najpopularniejszym przykładem zastosowania programu wiki – jest to internetowa, niezależna, największa w historii encyklopedia tworzona przez użytkowników Internetu. O skali zjawiska świadczy fakt, że Wikipedia doczekała się 253 wersji językowych, a na jej stronach rejestruje się 20 do 45 tysięcy wejść na sekundę. Z tego źródła informacji korzysta 36 procent amerykańskich internautów³. Polski odpowiednik Wikipedii tworzony jest od 2001 r. i ilość haseł (ponad 500 tysięcy) plasuje polską wersję na czwartym miejscu wśród encyklopedii Wiki na całym świecie⁴. W ramach tego samego projektu,

¹ „Wiki” w Oxford English Dictionary. [on-line]. Dostępny w WWW <http://www.ksiazka.net.pl/modules.php?name=News&file=article&sid=9560> [dostęp 21 listopada 2008]

² Wikipedia – wolna encyklopedia [on-line]. Dostępny w WWW <http://pl.wikipedia.org/wiki/Wiki> [dostęp 12 listopada]

³ Świat w stylu wiki. [on-line]. Dostępny w WWW <http://wiadomosci.onet.pl/1506075,720,1,kioskart.html> [dostęp 8 września 2008]

⁴ Wikipedia – wolna encyklopedia [on-line]. Dostępny w WWW <http://pl.wikipedia.org/wiki/Wiki> [dostęp 12.11.2008]

pojawiło się kilka pomysłów, np.: Wikicytaty, Wikisłownik, Wikimapia, Wikiźródła, Wikibooks, Wikinews.

Wiki jako jeden z elementów Web 2.0 (rodzaj serwisów internetowych, których treść generowana jest przez samych użytkowników) zyskał ogromną popularność i od 2002 r. rozwija się bardzo dynamicznie. Na popularność oprogramowania składa się kilka elementów. Wiki jest dosyć proste i łatwe w użyciu. Również fakt, że istnieje wiele rodzajów oprogramowań tzw. *Open Source* ma duży wpływ na gwałtowny rozwój tego narzędzia⁵. Oprogramowania te mają różne możliwości i funkcje. Najpopularniejsze darmowe oprogramowania, które można zainstalować na serwerze to m.in.: MediaWiki (wykorzystywane przez wszystkie wikipedie), TWiki, DokuWiki, UseModWiki, PmWiki, PhpWiki⁶. Jeśli nie chcemy lub nie możemy instalować oprogramowania na serwerze, to innym rozwiązaniem jest skorzystanie z bezpłatnego serwisu (tzw. wikifarms) umożliwiającego uruchomienie projektu wiki np.: Wikia (od 2006 Wikicities)⁷, Google Sites, Wikispaces, PB Wiki⁸. Jak widać, wymagania techniczne nie stanowią bariery w tworzeniu serwisów wiki.

Użytkownicy serwisów opartych na mechanizmie Wiki podkreślają łatwość i szybkość tworzenia, edytowania, aktualizowania stron internetowych, korekty błędów, dodawania linków wewnętrznych i zewnętrznych oraz możliwość współpracy wielu użytkowników, czasem znajdujących się w różnych miejscach globu. Tworzenie serwisu Wiki może być zapoczątkowane przez każdego internautę, a sam serwis może dotyczyć każdego tematu, problemu, czy zagadnienia. Wiele serwisów nie wymaga autoryzacji, a w niektórych prosta i szybka rejestracja pozwala uzyskać dodatkowe możliwości. Istnieją też Wiki zamknięte i udostępniane jedynie określonej grupie użytkowników (np. dostępne w ramach jednej instytucji).

Wiki jest coraz bardziej cenionym narzędziem w szeroko rozumianej komunikacji społecznej. Jako element Web 2.0 - gdzie użytkownicy przestają być biernymi odbiorcami, a mogą dodawać, usuwać informacje, dzielić się wiedzą oraz wygłaszać opinie – narzędzie Wiki znalazło zastosowanie w e-learningu i jako pomoc w edukacji. Uczelnie zaczynają tworzyć własne, recenzowane treści edukacyjne oparte na programach Wiki (np. Encyklopedia Zarządzania Uniwersytetu Ekonomicznego

⁵ Maged Kamel B o u l o s , Inocencio M a r a m b a , Steve W h e e l e r : Wikis, blogs and podcasts: a new generation of Web-based tools for virtual collaborative clinical practice and education. *BMC-Med Educ* 2006, 6, 41 [on-line]. Dostępny w WWW <http://www.biomedcentral.com/1472-6920/6/41> [dostęp 21 listopada 2008]

⁶ Shlomi F i s h : Which open source wiki works for you? [on-line]. Dostępny w WWW <http://www.onlamp.com/lpt/a/5290> [dostęp 12 listopada 2008]

⁷ Wikipedia – wolna encyklopedia [on-line]. Dostępny w WWW <http://pl.wikipedia.org/wiki/Wikia> [dostęp 12 listopada 2008]

⁸ Daniel C i e ś l a k : Wiki dla biznesu: do wyboru, do koloru. [on-line]. Dostępny w WWW <http://www.networkworld.pl/news/druk/165306/Wiki.dla.biznesu.do.wyboru.do.koloru.html> [dostęp 21 listopada 2008]

w Krakowie <http://mfiles.ae.krakow.pl/pl/index.php>).⁹ Specjaliści podkreślają, że Wiki korzystnie wpływa na jakość interakcji w ramach współtworzącej grupy, poprawia komunikację i promuje współpracę zamiast konkurencji, może być miejscem prezentacji wiedzy w postaci baz danych, opracowań, bibliografii, informatorów, przewodników¹⁰.

Często tworzenie serwisów Wiki ma na celu wzbudzenie zainteresowania internautów (szczególnie Wiki instytucji komercyjnych), którzy zaczynają dyskutować, wymieniać opinie, proponować własne pomysły. Taki serwis jest wówczas kopalnią wiedzy i pomysłów wykorzystywanych podczas planowania rozwoju firmy i usprawniania jej działania, a jednocześnie stanowi środek komunikacji z użytkownikami, czy klientami.

Zalety i możliwości Wiki zostały dostrzeżone również w bibliotekach, gdzie program może pomóc we współpracy:

- bibliotek,
- personelu jednej instytucji (opracowywanie wspólnych dokumentów, projektów, instrukcji bez konieczności wielokrotnego przesyłania e-mailem, rozpowszechnianie wiedzy, dzielenie się doświadczeniami),
- komunikacji pomiędzy bibliotekarzami i czytelnikami (listy pytań czytelników i odpowiedzi ze strony bibliotekarzy, przewodniki dla czytelników, instrukcje, e-learning, informacje o organizacji i funkcjonowaniu biblioteki)^{11 12}

„Narzędzia sieciowe, takie jak: komunikatory, mechanizmy wiki, interaktywne mapy [...], współgrają z tradycyjną, realną biblioteką i jej misją polegającą na łączeniu ludzi z informacją. Prawdziwi bibliotekarze zawsze doceniali współpracę z użytkownikami i innymi bibliotekarzami.”¹³

Zdaniem amerykańskich bibliotekarzy, narzędzia Web 2.0 zmieniają nieodwracalnie oblicze bibliotekarstwa. Zmianie ulegną usługi (na bardziej dynamiczne, interaktywne),

⁹ Zbigniew E. Zieliński: Implementacja cech Web 2.0 w systemach e-learning. [on-line]. Dostępny w WWW: http://e-edukacja.net/czwarta/_referaty/sesja_IIB/13_e-edukacja.pdf [dostęp 22 września 2008]

¹⁰ Keoin R. Parker, Joseph T. Chao: Wiki as a teaching tool. *Interdisciplinary Journal of Knowledge and Learning Objects*. 2007, vol. 3 [on-line]. Dostępny w WWW: <http://ijklo.org/Volume3/IJKLOv3p057-072Parker284.pdf> [dostęp 15 października 2008]

¹¹ Isabelle Kaenel: New tools for an old challenge: can a Wiki help at a service desk? [on-line]. Dostępny w WWW: http://www.terkko.helsinki.fi/bmf/EAHILpapers/Isabelle_de_Kaenel_paper.pdf, prezentacja http://www.terkko.helsinki.fi/bmf/EAHILppt/Isabelle_de_Kaenel.pdf [dostęp 10 listopada 2008]

¹² Katja Hilska: How Wiki-intranet changes internal communication? [on-line]. Dostępny w WWW: http://www.terkko.helsinki.fi/bmf/EAHILpapers/Katja_Hilska_paper.pdf, prezentacja http://www.terkko.helsinki.fi/bmf/EAHILppt/Katja_Hilska.pdf [dostęp 13 listopada 2008]

¹³ Daren Chale: Dynamiczny sharing z użyciem komunikatorów, mechanizmu wiki, interaktywnych map i serwisu Flickr. *EBIB* 2007,4. [on-line]. Dostępny w WWW <http://www.ebib.info/2007/85/a.php?chase> [dostęp 22 października 2008]

a także funkcje bibliotek (jedną z najważniejszych będzie rozwijanie kompetencji informacyjnych użytkowników). Natomiast blogi, jako pewna forma publikacji i wiki, jako często cenne źródło informacji, mogą stać się elementem zbiorów bibliotecznych¹⁴.

W 2008 r. Biblioteka Główna Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach (Biblioteka SUM) zdecydowała się na użycie technologii wiki do utworzenia strony z *Poradnikiem użytkownika Biblioteki SUM*. Dotychczasowa forma podręcznika (dokument Word) była sztywna i utrudniała przeszukiwanie zawartości. Wybierając technologię wiki chciano osiągnąć nielinearność, możliwość linkowania, przejrzystą budowę a także łatwość edycji ze strony bibliotekarza.

Szeroka gama programów do tworzenia wiki (przedstawiona w pierwszej części artykułu) daje możliwość wybrania produktu najbardziej dopasowanego do potrzeb projektu. Biblioteka SUM po zapoznaniu się z ofertą kilkunastu programów¹⁵ zdecydowała się na instalację wiki w systemie DokuWiki. O tym wyborze zadecydowało kilka czynników, z których najważniejszymi były łatwy język używany do tworzenia strony oraz pozytywne opinie internautów. DokuWiki jak większość programów do tworzenia wiki jest programem bezpłatnym – open source. Pobrane ze strony¹⁶ oprogramowanie zostało zainstalowane na serwerze. Następnie konieczne było stworzenie strony internetowej, na której widoczny jest poradnik użytkownika.

Przed przystąpieniem do tworzenia wiki, aby w pełni wykorzystać możliwości programu, pracownicy Biblioteki zapoznali się z podręcznikiem (instrukcją obsługi) dostępnym na stronie DokuWiki¹⁷. Podręcznik jest w języku angielskim i jest tworzony także w DokuWiki, co umożliwia obejrzenie od razu przykładu zastosowania oprogramowania. Strukturalny układ podręcznika oraz wyszukiwarka umożliwiają łatwe odnalezienie poszukiwanego zagadnienia. Przed rozpoczęciem tworzenia wiki zalecane jest zapoznanie się z treścią całości podręcznika, a potem wracanie w trakcie pracy do poszczególnych zagadnień.

DokuWiki umożliwia zastosowanie tzw. skórki (*template*) – jest to nakładka, która zmienia wygląd oraz częściowo funkcjonalność oryginalnego programu. Tworząc wiki należy wybrać skórke na początku, ponieważ może ona mieć wpływ na strukturę strony. Biblioteka SUM zdecydowała się zastosować skórke *Lilas*. Po zakończeniu budowania bazy wiedzy musieliśmy jednakże z niej zrezygnować,

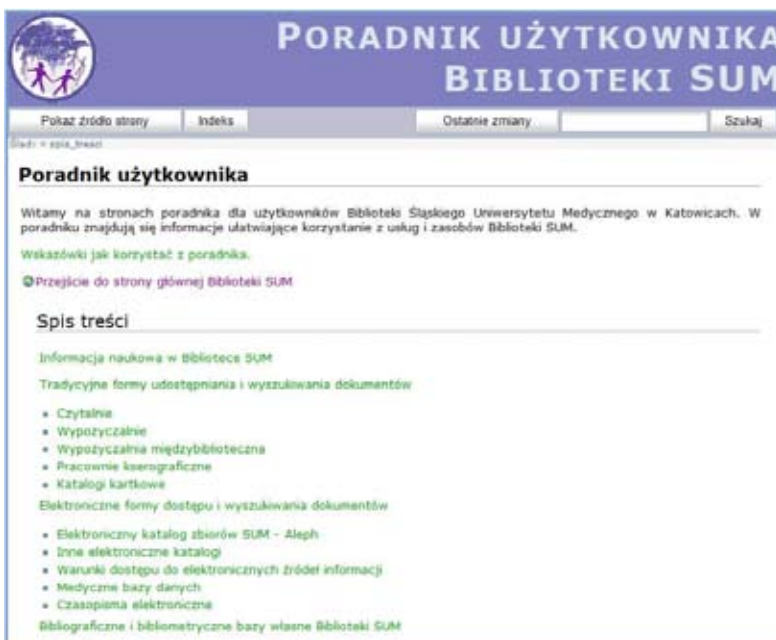
¹⁴ Agnieszka Koszowska: Jack Maness o teorii Biblioteki 2.0 oraz o tym, co Web 2.0 oznacza dla bibliotek. EBIB 2007, 4. [on-line]. Dostępny w WWW <http://www.ebib.info/2007/85/a.php?koszowska>]. [dostęp 22 października 2008]

¹⁵ WikiMatrix [on-line]. Dostępny w WWW: <http://www.wikimatrix.org/> [dostęp 23 października 2008]

¹⁶ Split Britain. [on-line]. Dostępny w WWW: <http://www.splitbrain.org/projects/dokuwiki> [dostęp 23 października 2008]

¹⁷ Dokuwiki. [on-line]. Dostępny w WWW: <http://www.dokuwiki.org/manual> [dostęp 23 października 2008]

ponieważ okazało się, że zawartość stron nie jest indeksowana, co powinno się odbywać automatycznie. Brak indeksowania uniemożliwiało przeszukiwanie stron po słowach na nich występujących. Możliwość przeszukiwania serwisu okazała się ważniejsza niż wygląd strony wiki. Ostatecznie przyjęto rozwiązanie pośrednie polegające na utworzeniu własnego wyglądu strony na podstawie domyślnego schematu (*template*). Wymagało to zmodyfikowania plików w programie, które to zadanie zostało powierzone informatykowi. Rezultatem jest nieznacznie zmieniona kolorystyka oraz układ strony (położenie przycisków), a także dodane logo.

Zdecydowano się utrzymać układ podręcznika, który obowiązywał w wersji tekstowej – podział na dwa działy tematyczne: tradycyjne formy udostępniania i elektroniczne formy udostępniania. Format strony internetowej jednak daje możliwość linkowania tematów między sobą, co znacznie ułatwia korzystanie z zawartości.

Kolejne partie tekstu następnie przenoszone były na poszczególne strony wiki z odpowiednim formatowaniem. Formatowanie w DokuWiki umożliwia m. in. tworzenie nagłówków (akapitów), wytłuszczanie i tworzenie list. Istnieje także możliwość umieszczania linków zarówno do innych stron podręcznika jak również zewnętrznych (np. bezpośrednio do baz danych). Wiki może być także wzbogacana o obrazki, tabele oraz elementy kodowane w PHP czy HTML. Większość możliwości

formatowania dostępna jest z paska narzędzi w trybie edycji strony. Możliwe jest także formatowanie „z ręki” przy użyciu stosownych znaków graficznych-kodów¹⁸.

DokuWiki daje możliwość strukturalizowania układu stron – oznacza to, że strony tworzone w ramach wiki mogą być pogrupowane w foldery czy katalogi (*namespaces*). Widoczne jest to w indeksie, gdzie rozwija się „drzewo” z podrzędnymi plikami-stronami.

Wiki zawierająca *Poradnik użytkownika SUM* może być przeglądana według indeksu, gdzie znajdują się hierarchicznie ułożone strony, według spisu treści podręcznika (strona startowa) a także przez funkcję *Szukaj*, która wyszukuje wpisaną frazę na wszystkich stronach *Poradnika*. Dużym ułatwieniem w poruszaniu się jest funkcja *Ślad* – jest to widoczny na każdej stronie zapis drogi w poradniku czyli zapis stron poradnika, które zostały odwiedzone w bieżącej sesji.

Jedną z podstawowych cech wiki jest możliwość jej edytowania przez każdego użytkownika, jednak w Bibliotece Głównej Śląskiego Uniwersytetu Medycznego z racji charakteru wiki funkcja ta została zablokowana – edytować *Poradnik* mogą tylko bibliotekarze, funkcja ta jest niedostępna dla czytelników. Przy tworzeniu wiki pracowali bibliotekarze z Działu Informacji Naukowej, jednak w przyszłości planowane jest przeszkolenie bibliotekarzy z innych działów, aby mogli sami aktualizować części dotyczące ich działalności.

¹⁸ Wyczerpująco opisane w podręczniku DokuWiki w rozdziale *Składnia (Syntax)*. [on-line]. Dostępny w WWW: <http://www.dokuwiki.org/syntax> [dostęp 23 października 2008]